

Μετάφραση ΕΠΔΑ:

"Δευτερογενής θυματοποίηση" θύματος σεξουαλικής επίθεσης λόγω σχολίων στο σκεπτικό της απόφασης που ήταν ενοχοποιητικά, ηθικοπλαστικά και μετέδιδαν σεξιστικά στερεότυπα. Ο τρόπος με τον οποίο εξετάστηκε το εικαζόμενο θύμα σεξουαλικών εγκλημάτων έπρεπε να επιτύχει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ της προσωπικής ακεραιότητας και αξιοπρέπειάς του και των δικαιωμάτων υπεράσπισης των κατηγορουμένων. Η αντεξέταση δεν έπρεπε να χρησιμοποιείται ως μέσο εκφοβισμού ή εξευτελισμού της.

Η προσφεύγουσα βίωσε τη διαδικασία στο σύνολό της ως μια ιδιαίτερα οδυνηρή περίοδο, ιδίως επειδή χρειάστηκε να επαναλάβει τις καταθέσεις της επανειλημμένα επί δύο και πλέον έτη, προκειμένου να απαντήσει στις ερωτήσεις που της έθεταν διαδοχικά οι ανακριτές, η εισαγγελία και οκτώ συνήγοροι υπεράσπισης. Επιπλέον, οι τελευταίοι δεν δίστασαν, προσπαθώντας να υπονομεύσουν την αξιοπιστία της προσφεύγουσας, να της θέσουν προσωπικές ερωτήσεις σχετικά με την οικογενειακή της ζωή, τον σεξουαλικό της προσανατολισμό και τις ερωτικές της επιλογές, οι οποίες δεν είχαν σχέση με τα πραγματικά περιστατικά, γεγονός που ήταν εντελώς αντίθετο όχι μόνο με τις αρχές του διεθνούς δικαίου όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων σεξουαλικής βίας, αλλά και με το ιταλικό ποινικό δίκαιο. Επιπλέον, προκειμένου να υπονομεύσει την αξιοπιστία της προσφεύγουσας, ο τελευταίος δεν δίστασε να της θέσει προσωπικές ερωτήσεις σχετικά με την οικογενειακή της ζωή, τον σεξουαλικό της προσανατολισμό και τις προσωπικές της επιλογές, οι οποίες ενίοτε δεν σχετίζονταν με τα πραγματικά περιστατικά, γεγονός που ήταν εντελώς αντίθετο όχι μόνο με τις αρχές του διεθνούς δικαίου όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων σεξουαλικής βίας, αλλά και με το ιταλικό ποινικό δίκαιο.

Παρ' όλα αυτά, δεδομένης της στάσης του εισαγγελέα και του προέδρου του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, όπως τα μέτρα που έλαβε ο τελευταίος για την προστασία της ιδιωτικής ζωής της προσφεύγουσας προκειμένου να αποτρέψει τους συνηγόρους υπεράσπισης από το να την δυσφημίσουν ή να την αναστατώσουν άσκοπα κατά τη διάρκεια της αντεξέτασης, οι δημόσιες αρχές που είχαν επιφορτιστεί με τη διαδικασία δεν μπορούσαν να θεωρηθούν υπεύθυνες για την ιδιαίτερα οδυνηρή εμπειρία που υπέστη η προσφεύγουσα και δεν παρέλειψαν να διασφαλίσουν τη δέουσα προστασία της προσωπικής της ακεραιότητας κατά τη διάρκεια της δίκης.

(β) Το περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων: Όσον αφορά το σκεπτικό των δικαστικών αποφάσεων, ο ρόλος του Δικαστηρίου δεν ήταν να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές ή να αποφασίσει σχετικά με την ποινική ευθύνη των φερόμενων ως δραστών. Έπρεπε να διαπιστώσει αν το σκεπτικό των εθνικών δικαστηρίων και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα την επέμβαση στο δικαίωμα της προσφεύγουσας για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικής της ακεραιότητας και αν υπήρξε παραβίαση των θετικών υποχρεώσεων που ενυπάρχουν στο άρθρο 8.

Αρκετά σημεία της απόφασης του εφετείου είχαν παραβιάσει τα δικαιώματα της προσφεύγουσας που απορρέουν από το άρθρο 8. Ειδικότερα, το Δικαστήριο θεώρησε αδικαιολόγητες τις αναφορές στα κόκκινα εσώρουχα που "έδειξε" η προσφεύγουσα κατά τη διάρκεια της βραδιάς, καθώς και τα σχόλια σχετικά με την αμφιφυλοφιλία της, τις σχέσεις και τις περιστασιακές σεξουαλικές σχέσεις της πριν από τα επίμαχα γεγονότα. Ομοίως, το Δικαστήριο έκρινε ακατάλληλες τις εκτιμήσεις σχετικά με την "αμφίσημη στάση της προσφεύγουσας απέναντι στο σεξ". Ομοίως, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αξιολόγηση της απόφασης της προσφεύγουσας να υποβάλει καταγγελία για τα γεγονότα, η οποία, κατά την κρίση του εφετείου, προέκυψε από την επιθυμία της να "καταγγείλει" και να αποκηρύξει μια "στιγμή ευθραυστότητας και αδυναμίας που ήταν επιδεκτική κριτικής", ήταν λυπηρή και άσχετη, όπως και η αναφορά στη "μη γραμμική ζωή" της προσφεύγουσας.

Τα επιχειρήματα και οι εκτιμήσεις του εφετείου δεν ήταν ούτε συναφή για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του προσφεύγοντος, ζήτημα που θα μπορούσε να εξεταστεί υπό το πρίσμα των πολυάριθμων αντικειμενικών διαπιστώσεων της διαδικασίας, ούτε αποφασιστικά για την επίλυση της υπόθεσης.

Το ζήτημα της αξιοπιστίας της προσφεύγουσας ήταν ιδιαίτερα κρίσιμο, και θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η αναφορά στις προηγούμενες σχέσεις της με τον έναν ή τον άλλον από τους κατηγορούμενους ή σε πτυχές της συμπεριφοράς της κατά τη διάρκεια της εν λόγω βραδιάς. Ωστόσο, η οικογενειακή κατάσταση της προσφεύγουσας, οι σχέσεις της, ο σεξουαλικός της προσανατολισμός ή οι ενδυματολογικές της επιλογές, καθώς και το αντικείμενο των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της, δεν είχαν σημασία για την εκτίμηση της αξιοπιστίας της και της ποινικής ευθύνης των κατηγορουμένων. Συνεπώς, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι η επέμβαση αυτή στην ιδιωτική ζωή και την εικόνα της προσφεύγουσας δικαιολογούνταν από την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι οι κατηγορούμενοι θα μπορούσαν να ασκήσουν τα δικαιώματα υπεράσπισής τους. Οι θετικές υποχρεώσεις για την προστασία των εικαζόμενων θυμάτων έμφυλης βίας επέβαλαν επίσης την υποχρέωση προστασίας της εικόνας, της αξιοπρέπειας και της ιδιωτικής ζωής τους, μεταξύ άλλων μέσω της μη αποκάλυψης προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων που δεν σχετίζονται με τα γεγονότα. Η υποχρέωση αυτή ήταν εξάλλου συνυφασμένη με τη δικαστική λειτουργία και προέκυπτε τόσο από το εθνικό δίκαιο όσο και από διάφορα διεθνή κείμενα. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα των δικαστών να εκφράζονται ελεύθερα στις αποφάσεις τους, το οποίο αποτελούσε εκδήλωση της διακριτικής ευχέρειας της δικαστικής εξουσίας και της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας, περιοριζόταν από την υποχρέωση προστασίας της εικόνας και της ιδιωτικής ζωής των προσώπων που προσέρχονται στα δικαστήρια από κάθε αδικαιολόγητη παρέμβαση.

Εξάλλου, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών και η Επιτροπή εμπειρογνομόνων για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, είχαν διαπιστώσει τη διατήρηση των στερεοτύπων σχετικά με το ρόλο της γυναίκας και την αντίσταση της ιταλικής κοινωνίας στην υπόθεση της ισότητας των φύλων. Εξίσου, και τα δύο αυτά όργανα είχαν επισημάνει τα χαμηλά ποσοστά ποινικών διαδικασιών και καταδικαστικών αποφάσεων στην Ιταλία, τα οποία ήταν ταυτόχρονα η αιτία της έλλειψης εμπιστοσύνης των θυμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και ο λόγος για τα χαμηλά ποσοστά καταγγελίας τέτοιων αδικημάτων στη χώρα αυτή. Η γλώσσα και τα επιχειρήματα που χρησιμοποίησε το εφετείο μεταφέρουν τις προκαταλήψεις που υπάρχουν στην ιταλική κοινωνία όσον αφορά τον ρόλο της γυναίκας και ενδέχεται να αποτελέσουν εμπόδιο στην παροχή αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων βίας λόγω φύλου, παρά το ικανοποιητικό νομοθετικό πλαίσιο.

Οι ποινικές διαδικασίες και οι ποινές έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στη θεσμική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και στην καταπολέμηση της ανισότητας των φύλων. Επομένως, ήταν σημαντικό οι δικαστικές αρχές να αποφεύγουν να αναπαράγουν σεξιστικά στερεότυπα στις δικαστικές αποφάσεις, να υποβαθμίζουν τη βία λόγω φύλου και να εκθέτουν τις γυναίκες σε δευτερογενή θυματοποίηση με ενοχοποιητικά και επικριτικά σχόλια που είναι ικανά να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη των θυμάτων στο σύστημα δικαιοσύνης.

Κατά συνέπεια, αν και αναγνωρίζεται ότι οι εθνικές αρχές προσπάθησαν να διασφαλίσουν στην παρούσα υπόθεση ότι η έρευνα και η δίκη διεξήχθησαν κατά τρόπο συμβατό με τις θετικές υποχρεώσεις τους βάσει του άρθρου 8, τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της προσφεύγουσας βάσει του άρθρου 8 δεν είχαν προστατευθεί επαρκώς, δεδομένου του περιεχομένου της απόφασης που εξέδωσε το εφετείο. Από τα ανωτέρω προέκυπτε ότι οι εθνικές αρχές δεν είχαν προστατεύσει τον προσφεύγοντα από τη δευτερογενή θυματοποίηση καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, στην

οποία η διατύπωση της απόφασης έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο, ιδίως λόγω του δημόσιου χαρακτήρα της.

ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

“Secondary victimisation” of a victim of sexual assault on account of comments in the reasoning of the judgment that were guilt-inducing, moralising and conveyed sexist stereotypes
... the manner in which the presumed victim of sexual offences was questioned had to strike a fair balance between her personal integrity and dignity and the defendants’ defence rights. Cross-examination was not to be used as a means of intimidating or humiliating her...

The proceedings as a whole had certainly been experienced by the applicant as a particularly distressing period, especially as she had been required to repeat her evidence on numerous occasions over a period of more than two years, in order to respond to the questions put, successively, by the investigators, the prosecutor’s office and eight defence lawyers. Moreover, the latter had not hesitated, in seeking to undermine the applicant’s credibility, to put personal questions to her, concerning her family life, her sexual orientation and her intimate choices; these were unrelated to the facts, which was firmly contrary not only to the principles of international law with regard to the protection of the rights of victims of sexual violence, but also to Italian criminal law. Moreover, in order to undermine the applicant’s credibility, the latter had not hesitated to put personal questions to her, concerning her family life, her sexual orientation and her intimate choices; these had sometimes been unrelated to the facts, which was completely contrary not only to the principles of international law with regard to the protection of the rights of victims of sexual violence, but also to Italian criminal law.

Nonetheless, given the attitude taken by the prosecutor and the president of the first-instance court, such as the measures taken by the latter to protect the applicant’s privacy with a view to preventing the defence lawyers from defaming or unnecessarily upsetting her during cross-examination, the public authorities in charge of the proceedings could not be considered responsible for the particularly distressing experience suffered by the applicant, and they had not failed to ensure that her personal integrity was duly protected during the trial.

(b) The content of the judicial decisions: With regard to the reasoning of the judicial decisions, the Court’s role was not to replace the domestic authorities or to decide on the alleged perpetrators’ criminal responsibility. It had to determine whether or not the domestic courts’ reasoning and the arguments used had resulted in an interference with the applicant’s right to respect for her private life and personal integrity, and whether there had been a violation of the positive obligations inherent in Article 8.

Several passages in the court of appeal’s judgment had breached the applicant’s rights under Article 8. In particular, the Court considered the references to the red underwear “shown” by the applicant in the course of the evening to be unjustified, as were the comments regarding her bisexuality, relationships and casual sexual relations prior to the events in question. Equally, the Court found inappropriate the considerations concerning the applicant’s “ambivalent attitude towards sex”. Equally, the Court considered that the assessment of the applicant’s decision to lodge a complaint about the events, which the court of appeal held to have resulted from a wish to “denounce” and to repudiate a “moment of fragility and weakness that was open to criticism”, had been regrettable and irrelevant, as was the reference to the applicant’s “non-linear life”.

The court of appeal’s arguments and considerations had been neither relevant for the assessment of the applicant’s credibility, a matter which could have been examined in the light of the numerous objective findings of the procedure, nor decisive in resolving the case.

The issue of the applicant's credibility had been particularly crucial, and it could have been justified to refer to her previous relationships with one or other of the defendants or to aspects of her conduct over the evening in question. However, the applicant's family situation, her relationships, her sexual orientation or her clothing choices, and the subject matter of her artistic and cultural activities, had not been relevant for assessing her credibility and the criminal liability of the defendants. Thus, it could not be considered that this interference with the applicant's private life and image had been justified by the need to ensure that the accused could enjoy their defence rights.

The positive obligations to protect presumed victims of gender-based violence also imposed a duty to protect their image, dignity and private life, including through the non-disclosure of personal information and data that were unrelated to the facts. This obligation was moreover inherent in the judicial function and arose from national law as well as from various international texts. Accordingly, judges' entitlement to express themselves freely in decisions, which was a manifestation of the judiciary's discretionary powers and of the principle of judicial independence, was limited by the obligation to protect the image and private life of persons coming before the courts from any unjustified interference.

In addition, the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women and GREVIO had noted the persistence of stereotypes regarding the role of women and resistance in Italian society to the cause of gender equality. Equally, both these bodies had pointed out the low rates of criminal proceedings and convictions in Italy, which was simultaneously the cause of victims' lack of confidence in the criminal justice system and the reason for the low rates of reporting such offences in that country. The language and arguments used by the court of appeal conveyed prejudices existing in Italian society regarding the role of women and were likely to be an obstacle to providing effective protection for the rights of victims of gender-based violence, in spite of a satisfactory legislative framework.

Criminal proceedings and penalties played a crucial role in the institutional response to gender-based violence and in combatting gender inequality. It was therefore essential that the judicial authorities avoided reproducing sexist stereotypes in court decisions, playing down gender-based violence and exposing women to secondary victimisation by making guilt-inducing and judgmental comments that were capable of undermining victims' trust in the justice system.

In consequence, while acknowledging that the national authorities had sought to ensure in the present case that the investigation and trial proceedings had been conducted in a manner compatible with their positive obligations under Article 8, the applicant's rights and interests under Article 8 had not been adequately protected, given the content of the judgment delivered by the court of appeal. It followed that the national authorities had not protected the applicant from secondary victimisation throughout the proceedings as a whole, in which the wording of the judgment played a very important role, especially in view of its public character